

РЕЦЕНЗІЇ

КОСТЕНКО О. М.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Національної академії
правових наук України,
завідувач відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
(Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-2-32>**СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ
У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ (РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ А. І. БОГАТИРЬОВА
«АНТИКРИМІНОГЕННИЙ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ
СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ»)¹**

Предметом монографії Андрія Богатирьова є тематика, про яку пересічний громадянин України знає поверхово. Проблема злочинності серед засуджених у місцях несвободи України посилюється ще й тим, що переважна більшість вітчизняних вчених пенітенціарного спрямування проводять дослідження, пов'язані з виконанням і відбуванням кримінальних покарань. На цьому фоні монографічне дослідження «Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених у місцях несвободи України» виділяється як сучасне кримінологічне дослідження, оскільки воно висвітлює актуальні питання сьогодення, особливо в контексті прагнень України до запровадження європейської моделі ресоціалізації засуджених у місцях несвободи.

Вагомими аргументами на користь детального вивчення проблем злочинності серед засуджених у місцях несвободи на доктринальному рівні є: відсутність належного правового регулювання суспільних відносин у сфері запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи; необхідність законодавчого закріплення таких вихідних понять, як: «злочинність у місцях несвободи»; «місця несвободи»; потреба глибокого всебічного теоретичного осмислення проблеми і створення фундаментальних, науково вивірених засад її запобігання; оцінка суспільством ефективності запобіжної діяльності запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвобод тощо.

Відродно, що Андрій Іванович наголошує на тому, що вчинення засудженими в місцях несвободи нового злочину – це надзвичайна подія (втеча засудженого; злісна непокірність вимогам адміністрації установи виконання покарань; дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань; вбивства засудженого або представника персоналу місць несвободи тощо), яка завжди викликає негативний резонанс у суспільстві, негативно позначається на авторитеті як кримінально-виконавчої системи, так і всієї системи правоохоронних і судових органів.

Такий підхід до проблеми автора монографічного дослідження ставить перед фахівцями різних галузей знань важливі теоретичні та прикладні завдання для запобігання злочинності взагалі і серед засуджених у місцях несвободи зокрема. Для досягнення поставленої мети автором правильно визначено наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження, в достатньому обсязі Андрій Іванович застосував методологічний інструментарій наукового пошуку через поєднання формальних, субстантивних та інституціональних його компонентів. Значна емпірична база свідчить про ґрунтовність наукового пошуку та репрезентативність отриманих результатів. Крім того, позитивною стороною дослідження є те, що автор завжди висловлює власну аргументовану позицію із приводу проблем, піднятих ним у монографічному дослідженні.

У роботі проблема злочинності серед засуджених у місцях несвободи розглядається через призму ефективності чи неефективності державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; розподіл сил і засобів запобігання такій злочинності та спроможність відповідних суб'єктів запобігання забезпечити безпеку, захист прав і свобод як засуджених, так і персоналу від злочинних посягань у місцях несвободи.

¹ Богатирьов А.І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених у місцях несвободи України : монографія. Херсон : ВД «Гельветика», 2019. 431 с.

Не останнє місце у цьому процесі відведено кримінологічній науці, сучасний розвиток якої переконливо свідчить про її можливість стати найважливішим інструментом визначення ступеню достовірності наукового обґрунтування та наукового прогнозування стосовно запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи.

Рецензоване монографічне дослідження «Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених у місцях несвободи України» спроможне, на мою думку, певною мірою виправити ситуацію, що склалася серед засуджених у місцях несвободи України, а головне – привернути увагу до напрямів застосування адміністрацією установ виконання покарань заходів запобігання вчинення засудженими в місцях несвободи нового злочину.

Насамперед, вважаємо вдалим перший розділ монографічного дослідження «Теоретико-методологічні засади злочинності серед засуджених у місцях несвободи України», в якому надано повноцінний аналіз проблем злочинності серед засуджених у місцях несвободи за 28 років незалежної української кримінологічної науки, висвітлено потужний методологічний інструментарій дослідження, використано методика експериментального дослідження злочинності серед засуджених у місцях несвободи. Хоча варто Андрію Івановичу було б провести експериментальне дослідження злочинності серед засуджених у місцях несвободи на базі не тільки однієї виправної колонії, а охопити й інші виправні колонії, включно з колонією максимального рівня безпеки. Також у роботі науково обґрунтовано поняття місця несвободи, хоча саме воно і викликає дискусійність, адже термін «позбавлення волі» теж законодавчо не закріплений, але він передбачений у нормах кримінального та кримінально-виконавчого законодавства як вид кримінального покарання. Дискусійним є також питання щодо визначення місць несвободи тільки для Міністерства юстиції України. Можливо, наукова праця набула б іншого забарвлення, якби автор розглянув усі місця несвободи в Україні.

У другому розділі «Кримінологічні засади дослідження злочинності серед засуджених у місцях несвободи України» автором вдало обґрунтовано та визначено поняття та зміст антикриміногенного впливу на злочинність серед засуджених у місцях несвободи, розкрито феномен злочинності серед засуджених, визначено інституціоналізацію як передумову злочинності серед засуджених у місцях несвободи та показано такий важливий криміногенний чинник, як професійна деформація персоналу місць несвободи.

У третьому розділі «Кримінологічна характеристика злочинності серед засуджених у місцях несвободи України» повною мірою розкрито сучасний стан, динаміку, детермінанти, латентність такої злочинності; показано особу, яка вчиняє новий злочин у місцях несвободи, та віктимологічну характеристику жертви цього злочину.

У четвертому розділі монографічного дослідження «Теорія та система запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи» автор роботи зосередив основну увагу на науковому обґрунтуванні поняття запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи, розкрив правову основу запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи та визначив коло її суб'єктів. У даному розділі Андрій Іванович важливе значення для досягнення мети дослідження вбачає у кримінологічному прогнозуванні та плануванні запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи. Окремо виділяється підрозділ «Оцінювання та ефективність запобіжної діяльності запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи», що дозволило автору сформулювати такі критерії оцінювання: загальні та спеціальні; зовнішні та внутрішні (с. 295).

П'ятий розділ «Заходи запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи та засоби їх удосконалення» присвячено зарубіжному досвіду запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи, розкрито загально-соціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи.

Дослідження Андрія Івановича є безумовно важливим внеском у розвиток вітчизняної кримінологічної науки, в якому висвітлено сучасні проблеми та тенденції антикриміногенного впливу на злочинність серед засуджених у місцях несвободи України. Дослідник засновує низку висновків, рекомендацій та прогностичних положень, які дозволяють більш глибоко проникнути в розуміння такої важливої для суспільства проблеми, як злочинність серед засуджених у місцях несвободи. Монографія представляє новітній напрям вітчизняної кримінологічної науки та наповнює її інтегрованою характеристикою криміногенної обстановки в місцях несвободи України.

Монографія буде корисною для широкого кола як академічної спільноти, правників, студентів та курсантів, так і громадськості, які цікавляться проблемами виконання і відбування кримінальних покарань, запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи.

